

Leyla Turan

Hər qarşında tarix yatan, tarixinin hər səhifəsi ilə bizə qürur yaşadan Gəncədən yenə könül heybəmdə qənimətlə qayıtmışam. Əvvəlki səfərlərimdə dəfələrlə qət etmişdim ki, Mir Cəlal Paşayevin ev-muzeyinə baş çəkim. Qəranımı həyata keçirə bilmirdim; müxtəlif səbəblər kəsirdi yolumu... Belə anlarda həmişə düşünürdüm: "Məkanın cazibəsi ayrı, ta-keyi ayndır axı..."

etmiş, o, böyük qardaşının himayəsində böyümüşdür. Gəncəni özünə doğma bilirdi. Gəncəni sevirdi. Gəncəyə bağlı idi. Ev muzeyində yazıçımızın pasportunu göstərdi mənə bələdçi Dilbər xanım. Qeyd etdi ki, yazıçının vəfatından sonra ailəsi pasportu da digər şəkillərlə birgə muzeyə bağışlayıblar.

Mir Cəlalın pasportunda yazıldığına görə, o, 1908-ci ildə Gəncə şəhərində doğulub. Düşündüm: "Yəqin dövrün hansısa tələbinə uyğun olaraq belə yazılıb" Amma ne yalan deyim, o pasportda yazıçımızın Gəncədə doğulması faktını oxumağım belə, mənə sevindirdi. Mir Cəlal Gəncəni sevib, gəncəllilər də daim onun hörmətini saxlayıb. Bu gün belə, xatirəsinə ehtiram göstərilir, pədaqoq Mir Cəlalın da, ədib Mir Cəlalın da mirasının qədri bilinir.

Hər şəkildə ədibin ömrünün bir anı əbədləşmişdi. Və mən o anın əvvəlində-sonrasında yaşanan şəxsiyyəti ömrə səyahət etdiyimi düşünür, mütəəssir olurdu. Bir şəkli çərçivəsindən boylanmış gözəl qadının qarşısında dayandım. İli gözəl, gur saçlı, al yanaqlı, zərif qadının baxışlarından kübarlıq yağır. Mir Cəlalın həyat yoldaşı Püstə xanım idi o; xanım-xatın, əsl Azərbaycan xanımı, gözəl ana! Püstə xanımın şəklinə diqqətlə baxır, gözümü çəkəmmirdim. Bu möhtəşəm qadın Vətəna layiqli övladlar böyüdü, Azərbaycan cəmiyyətinə beş alim bəxş etdi: Arif, Hafiz, Elmira, Ədib və Aqil. Azərbaycan elmində onların böyük rolu var.

Nəvələr nənələrin nağıl bulağından su içərək öyrənmiş dünyanın rənglərini. Püstə xanımın gözəl, tərbiyəli, humanist nəvələri indi böyük hörmət və nüfuz sahibidirlər. Ömür yollarında yoldaşı idi Püstə xanım Mir Cəlalın. Son günədək ədibin ən yaxın dostu, ilk oxucusu, ömrünün dayağı olub. Birlikdə çəkdiyəkləri şəkillərdə bir-birinə olan sevgiləri,

Və Tanrı yaratdığı bu gözəllikdən özü də məmnun imiş" Çox kübar və çox gözəl qadın idi.

Mir Cəlal Paşayevin nəvələri ilə olan şəkilləri muzeyin abu-havasına nəşə qatırdı. Bu xoşbəxt ailə şəkillərinə baxmaq belə, insanın əhval-ruhiyyəsinə yüksəltməyə yetirdi. Oğlu Arif müəllimin, Hafiz müəllimin və qızlarının uşaqlıq və gənclik şəkillərini, həmçinin nəvələri Mehriban xanımın, Nərgiz xanımın uşaqlıq şəkillərini seyr etməkdən doymurdum. Hətta nəticələrinin şəkillərini də gördüm: Leyla, Arzu, Aida, Üviyyə...

Cənab Prezident İlham Əliyevin və Ulu Öndər Heydər Əliyevin də şəkilləri var bu muzeydə.

Xoş enerjili ailə şəkillərinin arasında Mir Cəlalın qaynanası, Püstə xanımın anası Güzəl xanımın da şəkliləri var. Kələğayılı, nur simalı qadının saçlarındakı bəyazlıq məsumluqla müdrikliyin vüsəl dəmiydi...

Muzeyi dolandıqca hiss edirdim ki, buradakı ab-hava mənə mənəndə alır, zaman sərhədlərini aşır. Elə bil, ədibin həmdövrü olmuş, onun evinə Tanrı qonağı kimi gəlmişdim. Əşyalarda, hətta divarlarda belə, doğmalığı vardı. Cazibəsinə qapıldığım məkanda olmağın ruhuma qatdığı məğrurluğu doya-doya yaşayırdım. Bir sözlə muzeyin ab-havasını mənə valeh etmişdi. Çox qürurlu idim ki, bu gün burada idim. Sonda divardan asılan nəsil seçməsinə baxdım, daha sonra ətrafa yenidən göz gəzdirdim.

Əməkdar Elm Xadimi Mir Cəlal Paşayev Azərbaycan ədəbiyyat tarixində özünəməxsus iz qoymuşdur. Müxtəlif dillərdə nəşr edilən əsərləri bu gün də maraqla oxunur. Hələ uşaqlıqdan Mir Cəlal Paşayevin əsərləri mütaləyə proqramımın bir hissəsi olub.

Onun "Nazik mətləb" əsərini çox bəyəniyəm. Dəfələrlə bu əsər əsasında çəkilən filmi də izləmişəm.

Mir Cəlal Paşayevin ev-muzeyində bir gün

Nəhayət, bir gün qərarımı başqa cür verdim: "Bakıdan Gəncəyə yalnız bir məqsədlə-Mir Cəlal Paşayevin ev-muzeyinə baş çəkmək məqsədilə gedəcəyəm!" Yola qoyuldu. Televiziya, internet-mediada şəkillərini, videosunu gördüyüm, haqqında dostlarımdan eşitdiyim məkanın cazibəsi çəkib aparırdı məni... Yol boyunca muzeyə girəndə hansı hissləri keçirəcəyimi barədə düşünür, xəyalən məkanın səhrinə qapılırdım.

Gəncəyə çatana kimi, əmindən mənə Mir Cəlalın ev-muzeyinə aparmasını xahiş etdim. Muzeyin yerləşdiyi küçəyə çatanda həyəcanım birə-min artdı; azuların qönçəsi çatlayanda hisslər necə möhtəşəm olurmuş!

Solda Mir Cəlalın əvvəllər yaşadığı ev, sağda muzey-bir-birinə mistikası, doğmalığı, hənəri ilə bağlı olan iki məkan! Bir az aralıda isə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Gəncə şəhər bölməsi... Gəncə yazıçı və sənətlərinin tez-tez gəldiyi məkandır bura. Şənbə idi; iş günü olmadığından qapısı bağlı idi. Elə oradaca üreyimə dammış kimi piçildadım: "Növbəti səfərimdə AYB Gəncə bölməsinə-mənə əziz olan bu məkana baş çəkəcəyəm".

Mir Cəlalın ev-muzeyinə gedirəm. Hava bürkü, Gəncə səması boz-qara buludlu idi, amma bu mənə mane olmurdu. Muzeyin açıq qapısı üreyimi tələsdirir, bir andaca tələskənliyim addımlarıma sirayət edir.

Qapıdan yüyrek keçirəm...

Bir qadın yaxınlaşıb mənə:

-Necə kömək edə bilərsiniz?

Jurnalist və yazar olduğumu dedim, əlavə etdim:

-Mir Cəlal Paşayevin muzeyini ziyarət etməyə gəlmişəm.

-Xoş gəlmisiniz!-qadın bunu dedi və getdi.

Az sonra yanında başqa bir qadınla-sonradan bildim ki, Dilbər xanım da bələdçi imiş,- geri qayıtdı. Dilbər xanımdan xahiş etdim ki, mənə muzey haqqında məlumat versin.

Məmnuniyyətlə xahişimi qəbul etdi. Səsi lətafətli, danışığı səlis və aydın idi. Onun sayəsində maraqlı məlumatlar əldə etdim. Şəkillərə baxa-baxa Mir Cəlal Paşayevin həm şəxsi həyatı ilə, həm də yaradıcılığı ilə yaxından tanış oldum. Şəkillərin əksəriyyətinə, demək olar ki, dönə-dönə baxdım.

Nəzərimi ilk cəlb edən ədibin muzeyin mərkəzindəki büstü oldu. Heykəltaraş möhtəşəm əsər yaradıb!

Mir Cəlal Paşayev XX əsr Azərbaycan elminin, ədəbiyyatının, təhsilinin inkişafında misilsiz xidmətlər göstərmiş görkəmli yazıçı, böyük alim, xeyirxah insan, unudulmaz şəxsiyyət idi. Deyilənə görə, o, professoru olduğu indiki Bakı Dövlət Universitetinin yoxsul tələbələrini əyini-baş alar, xələvətli cib xərcliyi verərmiş. Çox əliaçıq insan olub Mir Cəlal müəllim. İndi Mir Cəlal müəllimin xeyirxahlıq missiyasını nəvəsi, Respublikanın birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva yerinə yetirir: onun dəstəyi, köməyi ilə yüzlərlə ağır xəstə şəfa tapıb. "Ot kökü üstə bitir" deyirlər. Mehriban xanım bu gün ehtiyacı olanların dayağı və ümid yeridir; tam babası kimi.

Mir Cəlal Paşayev 1908-ci il aprelin 26-da Cənubi Azərbaycanın Ərdəbil vilayətində yoxsul kəndli ailəsində anadan olub. Kiçik yaşlarında atası Gəncəyə köçdüyündən uşaqlığını burada keçirmişdir. 1918-ci ildə-Mir Cəlal 10 yaşında olanda atası vəfat

ehtiramları görünürdü.

Mir Cəlal daim öz oxucuları ilə ünsiyyətdə idi. Onların qəlbine tək-cə yazıları sayəsində deyil, insanlığı, dərdlərinə yanmağı, həmdərlərinə, xilas yollarına çevrilməyə də yol tapmışdı. Vaxtilə müəllimi olduğu insanlar, oxucuları daim ədibi yad edir, tez-tez Gəncədəki ev-muzeyinə baş çəkib, Fəxri Xiyabandakı (Bakı) məzarını ziyarət edirlər.

Şəkillərdə Azərbaycan Yazıçılar Birliyində çıxış edən, eləcə də, müxtəlif tribunalardan sözünü açıqca söyləyən Mir Cəlalı da görmək olur. Qələm dostlarından əksəriyyəti də ədibin şəkillərində onun yanında. Səməd Vurğunla olan dostluğu ədəbiyyat adamlarına əsl nümunədir. Dostcanlı, mehriban, həminin köməyinə çatmağa tələsən insan olub Mir Cəlal Paşayev.

Ev-muzeyində yazıçımızın əlyazmaları, kitabları, medalları, eləcə də, bütün təltifləri sərgilənir. Kitablardan bəzilərinin adını ucadan oxudum: "Dağlar dilə gəldi", "Şəfəqdən qalxanlar", "Silah qardaşları", "Seçilmiş əsərləri". Bu vaxt nəzərimi ədibin portret-xalçası cəlb edir. Xalçanın sənət əsəri kimi dəyərinin ölçüsüzlüyü bir yana, milli qürurumuz olan yazıçımızın portretinin bu cür dəqiqliklə işlənməsi mənə heyretə səldi.

Muzeydə Mir Cəlalın gəlini, Respublikanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın anası, görkəmli ərəbşünas alim Aida xanım İmanquliyevanın da şəkliləri var. Onun şəklinə baxa-baxa üreyimdən keçən bu idi: "Tanrı Aida xanımı xoş vaxtında yaradıbmışg

şəm televiziyada. Filmə tələbəsində aşıq olan, lakin dövrün qınağından ehtiyat edən, işgüzar fəaliyyətinə kölgə salmamaq üçün sevgisini dilə gətirməyən müəllimin sevgi hekayəsindən danışılır.

"Bir gəncin manifesti" romanını da sevirəm. Dəfələrlə oxumuşam. "Bir gəncin manifesti" romanına Azərbaycan və yaxın-uzaq xaricdə yüksək şöhrət qazandıran amillərdən biri də yazıçının müəllif kimi son dərəcə səmimiyyəti, insanlıq adına ləkə gətirən tüfeyli ünsürlərə güclü nifrəti, sadə, sırası zəhmət adamlarına sonsuz sevgisidir. Ümumiyyətlə, Mir Cəlal müəllimin yaradıcılığı zəngindir: qələmindən çıxan hər bir yazını dəfələrlə oxumaq istəyirsən...

Bakı-Gəncə yolunda Mir Cəlal Paşayevin ev-muzeyində hansı hissləri keçirəcəyimi xəyal etmişdim. Qapıdan çıxarıqda gülümsədim: möhtəşəm təəssüratla ayrılırdım bu məkandan. Ədibin adına, yaradıcılıq zirvəsinə layiq idi ev-muzeyi, onun bir Azərbaycan müəllimi, yazıçısı, atası, babası kimi əzəmətini duyduğum hər ekspozitda, muzeyin daxilində atdığı hər addımda.

Muzeylə üz bəzən olan ev-ədəbin bir zamanlar ailəsi ilə birgə yaşadığı evə də baxdım. Açıq darvazadan güllü-çiçəklili həyət görünürdü. O açıq qapıdan içeri girməyə ürək olmədirdim, düzdür, amma əmin olduğum düşüncələr dilimdən töküldü: "Ədib indi orada yaşasaydı eşiyə çıxar, mənə içeri dəvət edərdi, bir oxucusu, bir gənc yazar kimi mənəmlə həmsöhbət olardı. Sadəlik Paşayevlərin ailə mirasıdır..."

Bakıya qayıdan kimi, Mir Cəlal Paşayevin məzarını da ziyarət etdim... Sinə daşının üzərinə düzdüyüm çiçəklərə bütün həmyaşıdlarımla Mir Cəlalın yaradıcılığına olan ehtiramımı göstərdim.

Mir Cəlal Paşayevin gözəl ev-muzeyinə görə ilk növbədə ədibin ailəsinə təşəkkür düşür. Bir jurnalist, bir yazar kimi bu muzeyi çox bəyəndim. Azərbaycan ədəbiyyatının zirvələrindən olan Mir Cəlalın adının əbədiləşdirilməsi yönündə atılan addımlardan biridir Gəncədəki ev-muzeyi. Növbəti səfərlərimdə də bu məkana baş çəkmək niyyətimdəyəm.

Yaşadığım o təəssüratın hər jurnalista, hər yazıçıya nəisib olması diləyib!